

Veřejné finance: 6 téma:

Stát blahobytu → sociálně tržní stát

Sociální zabezpečení

- jako součást veřejných výdajových programů → financování - propojeno na veřejné příjmy
- jako samostatná součást VF → fondové financování, resp. kombinace

→ sociální jistoty – v nemoci, v invaliditě, ve stáří, při ztrátě živitele ...

→ v širším kontextu sociálního zabezpečení:

→ transfery obyvatelstvu

→ sociální služby – smíšený veřejný statek → obce → organizace ve veřejném sektoru + soukromý sektor

+ zdravotní péče → služby

→ financováno:

- z povinného pojištění – sociální; zdravotní (viz ČR)
- z daní (viz V. B.)
- kombinací (z povinného pojištění + sociální služby - z úhrady klienta + z daňového výnosu)

Základní oblasti sociálního zabezpečení:

- zabezpečení ve stáří
 - starobní důchody
- zabezpečení v nemoci a invaliditě
 - zdravotní péče
 - nemocenské pojištění
 - úrazové a invalidní pojištění
- zabezpečení v nezaměstnanosti – dávky v nezaměstnanosti
- podpory rodinám s dětmi
- pozůstalostní důchody - sirotčí, vdovské, vdovecké
- potravinové programy
- sociální péče (chudinská)
 - podpory určitým skupinám obyvatelstva – sociálně slabým

Rysy sociálního zabezpečení:

- univerzálnost
- všeobecnost

Sociální zabezpečení → sociální politika → sociální jistoty

Paradox sociálního zabezpečení:

- systémy sociálního zabezpečení mohou pouze snížit sociální nejistoty lidí, nemohou samy zajistit sociální jistoty (!)

Subjekty sociálního zabezpečení:

- občané
- stát

- zaměstnavatelé
- odbory
- obce
- občanské iniciativy
- církve ...

Výdaje na sociální zabezpečení

→ srovnání

- v čase
- mezi zeměmi

→ ukazatel: sociální kvóta v %, tzn.:

(výdaje na sociální zabezpečení: HDP) x 100

Odlišnosti mezi zeměmi v obsahu čitatele:

- veřejné výdaje na sociální zabezpečení

X všechny sociální výdaje (většinou), v EU včetně výdajů na bydlení

Vliv:

- sociální politiky
- použitého modelu sociálního zabezpečení

Základní metody sociálního zabezpečení – užší kontext:

1. spoření

→ životní pojištění - smluvní

→ pojištění na stáří:

- povinné → povinný veřejný pilíř

2. soukromé pojištění → nadstavba

- smluvní → důchodové (případně se státní podporou)

→ dobrovolný veřejný pilíř

3. sociální pojištění – úrazové, nemocenské atd. → povinné příspěvky → dávky

4. státní zaopatření → solidarita → státní sociální podpora → veřejný pilíř

- financováno ze státního rozpočtu (tzn. i z daňového výnosu)

5. sociální pomoc → solidarita

→ veřejný pilíř

- financováno:

- ze státního rozpočtu
- z rozpočtů obcí, příp. regionů

6. podnikové zaopatření:

- nemocenské (zdravotní) – např. v USA
- podnikové životní a zejména důchodové pojištění pro zaměstnance
- pojištění odpovědnosti za škodu při pracovním úrazu

Nástroje sociálního zabezpečení:

- přímé → povinné příspěvky (+ daně) → zdroje
→ dávky → transferové výdaje

- nepřímé → daňové úlevy

Sociální zabezpečení – dávky:

- peněžní
- věcné

a to:

- zásluhové - dle výdělku → ekvivalence
- univerzální – plošné
→ zdravotní péče apod.
- individualizované – adresné
→ solidarita
- kombinace – nejčastěji např. u starobních důchodů

Veřejné výdaje na sociální zabezpečení:

- na zdraví
- starobní a pozůstalostní důchody
- rodinné dávky
- výdaje na nezaměstnanost (pasivní politika zaměstnanosti) a zaměstnanost (aktivní politika zaměstnanosti)
- na bydlení (sociální bydlení...)
- sociální pomoc

- Další veřejné výdaje

- na vzdělání
- podpora spoření (např. stavební spoření se státním příspěvkem)
- apod.

- Daňové výdaje → slevy na daních

Modely sociálního zabezpečení

- **liberální** (anglosaský)
→ metody sociální pomoci
→ nezbytné minimum
→ individualizované dávky
+ podnikové zaopatření
+ nyní:
 - prvky státního zaopatření
- **sociální pojištění** (Bismarkův)
→ zásluhové dávky (financovány z povinného sociálního pojištění - povinných příspěvků na sociální zabezpečení)
+ příp. sociální pomoc (financována z daní)
+ nyní i příp. univerzální dávky
→ je finančně nákladnější

X systémy podnikového zaopatření

Současnost: základní modely sociálního zabezpečení:

- **státní sociální zabezpečení**

- univerzální dávky
- zásluhové dávky (odvozené z předchozího příjmu)
- sociální pojištění
 - všeobecné sociální pojištění + zdravotní
 - podnikové zaopatření (pojištění)
- sociální péče → adresnost

Sociální zabezpečení - způsoby financování:

1. **průběžné – Pay-as-you-go** → z povinných příspěvků – obliba v dobách, kdy: dlouhodobý ek. růst → růst zaměstnanosti → růst mezd → bezproblémové financování
 - mezigenerační přerozdělování
 - X současnost:
 - stárnutí obyvatel + inflace → nutná valorizace → finančně náročné
 - nedostatek finančních zdrojů
 - nebezpečí kolapsu systému → nutné reformy sociálního zabezpečení – dlouhodobá záležitost
2. **fondové** → kapitalizovaný fond u pojišťovny + **dozor státu** nad hospodařením
 - individuální spoření na stáří
 - odpovědnost občana za sebe sama
 - + motivace
3. **kombinace** předchozích

Sociální zabezpečení financování – pilíře:

Dvoupilířový systém:

Veřejný pilíř:

- **povinné spoření** – povinné příspěvky na sociální zabezpečení
- cíl:
 - zmírnění chudoby ve stáří
 - **pojištění dalších rizik** – nemoci, invalidity, dlouhověkosti, inflace, špatného investování ...
 - **všeobecný program sociální pomoci**
 - **státem zaručený minimální starobní důchod**
 - **univerzální dávky**

Soukromý pilíř:

- **dobrovolné připojištění k důchodu**
- **soukromé životní pojištění**

Třípilířový systém financování sociálního zabezpečení – doporučuje Světová banka

1. **Veřejný pilíř**
2. **Povinný soukromý pilíř**
 - povinné spoření
 - ekvivalence
 - tvorba pojistně technických rezerv
 - zrušení mezigeneračního přerozdělování
 - odluka od státu
3. **Dobrovolný soukromý pilíř**
 - **dobrovolné:**
 - smluvní starobní pojištění

- podnikové zaopatření
- **nadstavba povinného soukromého pilíře**

ČR: opět dvoupilířový → financováno

- **z povinného pojištění** + dobrovolné připojištění k důchodu

Sociální zabezpečení v ČR:

- **důchodové pojištění**
- **nemocenské pojištění**
- **v nezaměstnanosti** – viz státní politika zaměstnanosti
- **veřejné zdravotní pojištění**

Problémy:

- **stárnutí obyvatel**
- **nutná valorizace dávek** (viz inflace)
- **nedostatek finančních zdrojů pro průběžné financování**

→ **nutná reforma sociálního zabezpečení:**

- **prodloužení věku odchodu do důchodu**
- **posílit zásluhovost** – viz zásluhové dávky
- **přechod** na větší využívání **adresných dávek**

→ **zprůhlednit dávkový systém**

+ **zvýšit ochranu před zneužitím systému** → **zprísnil podmínky, kontrolu ...**

Náměty k zamyšlení

1. Zamyslete se nad tím, do jaké míry může současný systém sociálního zabezpečení v ČR přispívat k napjatosti hospodaření ve státním rozpočtu.
2. Jak byste řešili zvýšení efektivity výdajů na sociální zabezpečení?
3. Zamyslete se nad smyslem přechodu od univerzálních dávek sociálního zabezpečení k zásluhovým dávkám, smysl využívání kombinovaných dávek.
4. Jaké jsou výhody oddělení financování sociálního zabezpečení od státního rozpočtu, jaké nevýhody?
5. Zhodnoťte vývoj na účtu důchodového pojištění, faktory, které tento vývoj ovlivňují.

Zdravotní péče

Principy:

- **solidarita** zdravého s nemocným
- **univerzálnost**
- „**bezplatnost**“ při čerpání → standard
- **vymezení pojistného nároku** → standard

→ preventivní péče, diagnostická péče, léčebná péče, posudková péče, léčebně rehabilitační péče, ošetrovatelská péče, paliativní péče, dispenzární péče

+ **lékárenská péče a klinickofarmaceutická péče** – převážně soukromé financování

Systémy financování zdravotní péče:

- **tržní zdravotnictví** → soukromé financování – přímá platba; **soukromé individ. pojištění** – sazby podle individ. pojist. rizika; USA + veřejné výd. programy pro přestárlé a pod hranicí život. minima
- **Národní zdravotní služba** (Beveridge) → **z daní** - redistribuce
- **Evropský pluralitní systém** (Bismark) → **veřejné zdravotní pojištění** → nestátní poskytovatelé; zdravotní pojišťovny; ale stát za kvalitu péče ručí + doplňkové soukromé pojištění → nadstandard + přímé platby – většina vyspělých evropských zemí + ČR
- **Semaškův model** – centralizovaný systém - dříve soc. země

Aktéři:

- **poskytovatel** → zdravotnické zařízení, fyzická nebo právnická osoba: státní vs. nestátní; smluvní vs. nesmluvní; → fakultní nemocnice (P.O.); nestátní – zřizované kraji; soukromým subjektem; ambulantní zdravotnická zařízení → privátní lékaři → smlouvy se zdravotn. pojišťovnami
- **zdravotní pojišťovny** → v ČR zákon → počet kolísá kolem 8: VZP + OZP
- **pacient**

+ lékařská a lékárnická komora

Řízení – ČR:

- **Ministerstvo zdravotnictví** → zdravotnická politika státu
- **Zřizovatel zdrav. zařízení** (poskytovatelů)
- **Systém financování** → úhradová vyhláška → ocenění bodů (viz dohadování - zástupce MZd + zdravot. pojišťoven + lékařské komory)

+ **zdravotní pojišťovny** → zákon o VZP, zákon o OZP → úhrady poskytovatelům za péči

Veřejné zdravotní pojištění – každý občan → **ze zdanitelných příjmů + státní pojištěnci** → fond zdravotního pojištění → přerozdělování mezi zdravotními pojišťovnami podle počtu pojištěnců + tzv. nákladových indexů 18 věkových kategorií u mužů, u žen (každoročně zpřesňováno – viz Poslanecká sněmovna)

Úhradové mechanismy – ČR:

- **Úhrada za výkon** → **bodový systém**
- **Paušální – kapitační platba**
- **Platba za skupinu dle diagnóz** → viz nemocnice

→ **praktičtí lékaři** → za výkon + kapitační platba na dohodnutý počet registrovaných klientů
ambulantní specialisté → za výkon

→ **ústavní péče, nemocnice** → postupně přechod od paušálu na platbu dle diagnóz (dle průměrných nákladů na léčbu diagnózy)

→ **lékárny** → zejm. marže z prodeje léčiv u hrazených léků; regulace max. obchod. přírážky

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons
Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.

